

Szczecin, 18.06.2018 r.

dr hab. Jerzy Eider, prof. US

Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia

Uniwersytet Szczeciński

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgra Marka Kruka pt. *Szkolny Związek Sportowy w Polsce w latach 1957-1989*, ss. 351

przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Tomasza Jurka

Szkolny Związek Sportowy (SZS) jest przede wszystkim stowarzyszeniem sportowym dzieci i młodzieży szkolnej. W 1957 roku Zrzeszenie Sportowe Szkolnictwa Zawodowego „Zryw” zostało przekształcone w Szkolny Związek Sportowy, który w 2017 roku obchodził 60-lecie działalności statutowej. Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgra Marka Kruka, ukazuje zatem ponad 30-letnie dzieje „Szkolnego Związku Sportowego w latach 1957-1989 oraz jego roli w rozwoju sportu w Polsce Ludowej na tle złożonej sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej tego okresu” (s. 6). Opracowanie tego zagadnienia wymagało od Autora niniejszej rozprawy doktorskiej dużego nakładu pracy, wszechstronnej kwerendy licznych zasobów archiwalnych, przeglądu prasy i czasopism naukowych, opracowań zwartych (autorskich, współautorskich, pod redakcją, pod współredakcją), prac nieopublikowanych (doktorskich, magisterskich, maszynopisów), z czego Autor wywiązał się bardzo dobrze.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgra Marka Kruka jest opracowana na 351 stronach (w tym: 15 załączników na 50 stronach, 31 fotografii na 14 stronach, umieszczonych w części dokumentacyjnej pracy). Składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów głównych, zakończenia oraz części końcowej, zawierającej aneks, fotografie, bibliografię, wykaz skrótów, abstract i indeks nazwisk. Przedstawione rozdziały są zestawione w układzie mieszanym – nadrzędnie rzeczowym, a w poszczególnych podrozdziałach – podrzędnie chronologicznym. Struktura recenzowanej pracy jest zatem prawidłowa, jej strona formalna nie budzi żadnych zastrzeżeń.

Tradycyjnie, całość pracy rozpoczyna Wstęp (s. 4-10), w którym Autor dokonał wprowadzenia do tematyki opracowanej rozprawy doktorskiej. Wymienił liczne grono naukowców – autorów publikacji związanych z zagadnieniami historii kultury fizycznej w Polsce w XX wieku, wskazując, że „...stan badań dotyczący Szkolnego Związku Sportowego w Polsce w latach 1957-1989, można ocenić jako niezadowolający” (s. 4). Z tego

też między innymi względu Autor podjął się badań źródłowych, umożliwiających zebranie określonego materiału, z którego została opracowana niniejsza praca doktorska. W dalszej części Wstępu mgr Marek Kruk określił cel pracy, główne problemy badawcze (sześć problemów s. 6-7), zakres terytorialny pracy, metody badawcze, źródła pozyskiwania materiału badawczego (np. coroczne materiały wydawane przez Zarząd Główny Szkolnego Związku Sportowego) oraz scharakteryzował bardzo dobrze wszystkie rozdziały zawarte w dysertacji.

W rozdziale pierwszym (opracowanym na 34 stronach), na podstawie dostępnych źródeł archiwalnych, Doktorant dokonał szczegółowej analizy rozwoju szkolnego ruchu sportowego w Polsce do 1945 roku. Wymienione trzy podrozdziały ukazują początki kształtowania się szkolnego ruchu sportowego na ziemiach polskich będących pod zaborami (s. 11-26), rozwoju sportu szkolnego w okresie międzywojennym (s. 26-40) oraz działalności szkolnego ruchu sportowego, funkcjonowania bazy sportowej podczas drugiej wojny światowej (s. 40-44).

W rozdziale drugim (opracowanym na 75 stronach) Autor obszernie opisał szczegóły rozwoju sportu szkolnego w Polsce po zakończeniu drugiej wojny światowej – w latach 1945-1957. I tak w podrozdziale pierwszym omówił warunki, w jakich zaczął działać sport szkolny w okresie powojennym (s. 45-51), przedstawił w tabelach liczebność zdobytych odznak sprawności fizycznej („Sprawny do Pracy i Obrony”, „Bądź Sprawny do Pracy i Obrony”) przez dzieci i młodzież szkolną (tabela 1), a także uzyskane klasy sportowe (tabela 2). W podrozdziale drugim zaprezentował cenne informacje związane z rozwojem sportu szkolnego w latach 1945-1953 (s. 51-60), wzbogacając materiał badawczy tabelami 3-7, w których m.in. wskazał liczebność: działających szkolnych kół sportowych (tabela 4), uczestników obozów sportowych (tabela 5), imprez masowych (tabela 6). Ostatni podrozdział zawiera treści dotyczące warunków utworzenia Zrzeszenia Sportowego Szkolnictwa Zawodowego „Zryw” (ZSSZ), jego działalności w latach 1953-1957 (s. 60-77) oraz wiele danych liczbowych umieszczonych w tabelach 8-15.

W rozdziale trzecim (opracowanym na 42 stronach) Doktorant przedstawił działalność programową i organizacyjną Szkolnego Związku Sportowego jako główny cel rozprawy doktorskiej. W podrozdziale pierwszym omówił historię utworzenia SZS (27 października 1957 roku w Warszawie), przyjęte założenia programowe, strukturę organizacyjną tegoż Związku, a także organizację Międzyszkolnych Klubów Sportowych (MKS) (s. 78-83). Ten podrozdział istotnie wzbogacają w aneksie archiwalne materiały: „Uchwała I Krajowego Zjazdu Delegatów Szkolnego Związku Sportowego z 1957 roku” (s. 254-257) i „Statut Szkolnego Związku Sportowego z 1957 roku” (s. 258-267). Kolejny, podrozdział drugi

charakteryzuje odbyte krajowe zjazdy SZS (tabela 16) oraz kierunki działalności w poszczególnych kadencjach (s. 83-95). W podrozdziale trzecim Autor wymienił władze związkowe (tabela 17) i scharakteryzował ich działalność statutową (s. 95-107). Uzupełnieniem tego podrozdziału jest w aneksie załącznik 5, przedstawiający wykazy kadencyjne całkowitych władz Zarządu Głównego SZS (s. 269-282). W ostatnim, podrozdziale czwartym został zaprezentowany stan organizacyjny Związku (s. 107-119), którego wiele danych liczbowych zostało zawartych w tabelach 20-26 (np. liczebność działających Międzyszkolnych Klubów Sportowych, sekcji, dzieci i młodzieży trenującej, kadry instruktorsko-trenerskiej).

Kolejny, rozdział czwarty (opracowany na 36 stronach) ukazuje liczebność i jakość pracującej kadry oraz podstawy materialne funkcjonującego sportu szkolnego. Zagadnienie to zostało omówione w czterech podrozdziałach ukazujących: pracującą kadrę szkoleniową – instruktorzy, trenerzy pracujący na etatach, godzinach, społecznie (s. 120-129), działaczy wykonujących swą pracę społecznie, wywodzących się przede wszystkim ze środowiska nauczycielskiego (nauczycieli wychowania fizycznego), rodziców młodzieży uprawiającej sport szkolny (etatowi pracownicy byli zatrudnieni w Zarządzie Głównym SZS i biurach Zarządów Okręgowych) (s. 129-134), funkcjonujące obiekty sportowe wyposażone w urządzenia i specjalistyczny sprzęt sportowy (s. 135-145), źródła finansowania rozwijającego się sportu szkolnego (s. 145-155). Wartość opisanego materiału badawczego znacząco wzbogacają zawarte w tabelach 32-40 liczne dane liczbowe, ukazujące np. stan kadry instruktorsko-trenerskiej pracującej w SZS, dotacje i dochody Związku itd.

W rozdziale piątym (opracowanym na 69 stronach) Doktorant przedstawił działalność sportową SZS prowadzącą do upowszechniania rozwoju kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży szkolnej uprawiającej różne dyscypliny sportowe letnie i zimowe. Zagadnienie to zostało przedstawione w czterech podrozdziałach, omawiających organizację: centralnych igrzysk szkolnych (Ogólnopolskie Letnie Igrzyska Młodzieży Szkolnej, Ogólnopolskie Letnie Igrzyska Młodzieży Szkolnej i Studenckiej, Ogólnopolskie Zimowe Igrzyska Młodzieży Szkolnej) na obiektach sportowych różnych miast Polski (s. 156-186), mistrzostw Polski SZS w dyscyplinach uprawianych w Związku, które często były podsumowaniem działalności Międzyszkolnych Klubów Sportowych, a także oceną sztabu trenerskiego (s. 186-203), zlotów młodzieży trenującej w Szkolnych Klubach Sportowych, najlepszych w poszczególnych województwach oraz wyróżniających się nauczycieli w rozwoju sportu szkolnego, przeprowadzonych m.in. w latach 1984-1987 w Podgrodziu (byłe województwo szczecińskie, obecnie zachodniopomorskie) (s. 203-209), innych rangą zawodów i imprez sportowych ogólnopolskich, jak również wojewódzkich (s. 210-224). Należy podkreślić, iż

w wymienionych podrozdziałach zostało przedstawionych aż 19 tabel (tabela 41-59), ukazujących różne dane statystyczne (zestawienia liczbowe) związane z organizacją centralnych zawodów sportowych w różnych dyscyplinach sportowych, ramowych programów zlotów SKS itd.

Ostatni, rozdział szósty (opracowany na 19 stronach) dotyczy udziału sportowców SZS (SZS-AZS) w światowym systemie sportu szkolnego w latach 1957-1989. Zagadnienie to zostało omówione w trzech podrozdziałach związanych z zawodnikami SZS w reprezentacji Polski w wielu dyscyplinach sportowych i konkurencjach (s. 225-230), udziału w letnich igrzyskach olimpijskich (s. 230-234) oraz innych zawodach, formach sportowych rangi międzynarodowej (s. 234-243). W podrozdziałach zostały zawarte również tabele 60-66, wzbogacające treści analizowanego materiału badawczego o różne zestawienia uzyskanych wyników sportowych przez zawodników SZS-AZS.

W Zakończeniu (s. 244-255) Doktorant dokonał właściwego podsumowania omówionych w dysertacji zagadnień. Cel pracy został zrealizowany, bowiem obszernie została opisana działalność Szkolnego Związku Sportowego w latach 1957-1989, oparta o liczne przypisy dokumentacyjne i rzeczowe.

Część dokumentacyjna rozprawy doktorskiej zawiera następujące elementy:

- Aneks (s. 251-300), w których ujętych zostało 15 załączników dotyczących różnych pism, wykazów, wybranych danych statystycznych itp.;
- Fotografie (s. 301-314) ukazujące sportowców SZS biorących udział w różnych zawodach i imprezach sportowych, przewodniczących ZG SZS w latach 1957-1992, medale z zawodów;
- Bibliografię (s. 315-328) podzieloną na źródła (archiwalne, drukowane, prasę, relacje ustne i pisemne) i opracowania (publikacje, prace nieopublikowane, netografia);
- Wykaz skrótów (s. 329-332) wskazujących rozwinięcie 102 skrótów;
- Abstract (s. 333-336) ukazujący streszczenie rozprawy doktorskiej w języku angielskim;
- Indeks nazwisk (s. 337-351) obejmujący nazwiska i imiona osób wymienionych na określonej stronie w treści pracy doktorskiej.

Recenzent do przedstawionej dysertacji doktorskiej ma pewne uwagi, wskazując jej nieco słabsze strony, co do których oczekuje od Doktoranta wyjaśnień:

1. We Wstępie na stronie 4 zostali wymienieni liczni autorzy zajmujący się różnymi zagadnieniami z zakresu historii kultury fizycznej. Przy żadnym nazwisku nie figuruje odnośnik do przypisów dolnych, w których Doktorant mógłby wskazać tytuły prac, wykazanych wcześniej autorów – dlaczego?

2. Na stronie np. 42 (w czwartym wierszu od dołu) i 97 (w siódmym wierszu od góry) – zdania rozpoczynają się od podania liczby procentu (75%, 78%) – dlaczego tak są sformułowane zdania? Zdania nie powinny rozpoczynać się od cyfry lub liczby.
3. Tytuły wszystkich tabel zakończone są kropką. Tytuły tabel nie są zdaniami (nie posiadają orzeczenia), zatem nie powinna ich kończyć kropka.
4. Nie dostrzeżono w pracy w przypisach dolnych odwołań do relacji ustnych i pisemnych wymienionych w Bibliografii. Czy recenzent przeoczył to w licznych przypisach dolnych, czy to Autor nie wykorzystał w pracy informacji pozyskanych z relacji ustnych i pisemnych?
5. W aneksie znajduje się 15 załączników, przy których nie zawsze podane jest źródło ich pochodzenia, jak również Doktorant w treści pracy nie powołuje na żaden załącznik – dlaczego? To samo dotyczy fotografii zawartych w części dokumentacyjnej.
6. W Bibliografii w źródłach prasowych (s. 323) wymienia Autor tytuły kilku czasopism naukowych – dlaczego?

Oceniając całokształt rozprawy doktorskiej mgra Marka Kruka na stopień doktora nauk o kulturze fizycznej, pragnę stwierdzić, iż pod względem merytorycznym praca przedstawia właściwy poziom. W dysertacji Doktorant poprawnie zaplanował pracę pod względem logicznej kolejności rozdziałów, podrozdziałów, ich objętości, jak również wykazał się wszechstronnością w stosowanych przypisach dokumentacyjnych i rzeczowych. Dane statystyczne dotyczące działalności Szkolnego Związku Sportowego zawarte w 66 tabelach oraz w załącznikach istotnie wzbogacają zawartość opisanego materiału badawczego. Praca wnosi wartościowe, nowe treści do historii kultury fizycznej.

Wymienione wcześniej uwagi i pytania nie przeszkadzają Recenzentowi w sformułowaniu stwierdzenia, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgra Marka Kruka pt. „Szkolny Związek Sportowy w Polsce w latach 1957-1989” spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim. W związku z powyższym zwracam się do Wysokiej Rady Zamiejscowego Wydziału Kultury Fizycznej poznańskiej Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego z siedzibą w Gorzowie Wlkp. o dopuszczenie mgra Marka Kruka do dalszych etapów przewodu doktorskiego i nadania Mu stopnia doktora nauk o kulturze fizycznej.

Języ Eid pu